

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ETİK

Ela HİÇYORULMAZ¹ Şule KULLU²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 18.11.2024

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 02.12.2024

Atıf/©: Hiçyorulmaz, E., Kullu, Ş., (2024). Sağlık Sektöründe Etik. Journal of Management Theory and Practices Research, 5(2), 201-211

Özet

2024 yılının son günlerini yaşadığımız bu dönemde sağlıkta etik kurallarının önemi bir kez daha ön plana çıkmıştır. Hasta bilgilerinin gizliliği, mahremiyeti, hastaların doğru tedavi alıp almaması, hukuki hakları, kullanılan teknoloji gibi konular tartışılmaktadır. Bunun nedeni taraflar arasındaki ilişkinin asimetrik olmasıdır. Çünkü taraflardan biri hizmeti veren ve bilenler iken diğer tarafta hizmeti alan ve konuyu bilmeyenler yer almaktadır. Bu durum etik ihlallerine açık bir durum ortaya koymaktadır. Sağlık hizmeti sunan kişilerin belirlenen ilkelere, değerlere ya da oluşturulan standartlara uyması hekim-hasta dengesinin korunmasını sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmada öncelikle etik ve etik kuralları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra meslek etiğine değinilerek sağlık sektöründe bulunan; kamu etiği, tıp etiği ve eczacılık etiği açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Meslek Etiği, Sağlık Sektöründe Etik

ETHICS IN THE HEALTH SECTOR

Citation /©: Hiçyorulmaz, E., Kullu, Ş., (2024). Sağlık Sektöründe Etik. Journal of Management Theory and Practices Research, 5(2), 201-211

Abstract

In this period, when we are living in the last days of 2024, the importance of ethical health rules has once again come to the fore. Issues such as the confidentiality and privacy of patient information, whether patients receive the right treatment, legal rights, and the technology used are being discussed. This is because the relationship between the parties is asymmetrical. Because one of the parties is those who provide the service and know, and the other party is those who receive the service and do not know the subject. This situation is open to ethical violations. Compliance of healthcare providers with determined principles, values or established standards ensures that the doctor-patient balance is maintained. For this reason, this study first provided information about ethics and ethical rules. Then, professional ethics are mentioned, and public, medical, and pharmacy ethics in the healthcare sector are explained.

Keywords: Professional Ethics, Ethics in the Health Sector

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, elahicyorulmaz@hitit.edu.tr , 0000-0001-7442-4138

² Uzman, Hitit Üniversitesi, kullusule1919@gmail.com, 0009-0000-4019-1444

1. GİRİŞ

Etik toplum hayatını düzene koyan, insanların haklarını koruyan, her alanda daha saygı duyulur bir şekilde yaşamalarını sağlayan kurallardan oluşmaktadır. Dolayısıyla tüm mesleklerde etik kavramı bulunmaktadır. İnsanlarla etkileşimin daha fazla olduğu meslek gruplarında ise daha fazla dikkat çekmektedir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının hastalarla ve sağlık hizmeti almak isteyenlerle doğrudan iletişim içerisinde olmaları, etik kavramının karara bağlanması açısından önem arz etmektedir. Bu alanda ön plana çıkan etik kavramlarından biri hasta mahremiyetidir. Mahremiyet denildiği zaman daha çok kişilerin bedenine karşı yapılan zararlar akla gelse de hasta mahremiyetinde kişisel bilgiler de yer almaktadır. Hasta sağlık kuruluşuna gittiği zaman kendisine birçok işlem yapılmaktadır. Yapılan işlemler ve hastanın sağlık durumu ile ilgili şartlar ne olursa olsun hukuki bir durum olmadığı sürece emniyet mensupları dışında hiç kimse ile paylaşılmamalıdır. Hasta açısından hukuki bir durum yoksa emniyet mensuplarına dahi hasta bilgilerinin verilmesi kanunen yasaktır. Etik kurallara uymak hastanın olduğu kadar sağlık çalışanının da daha uygun şartlarda yaşamaları ve çalışmalarını için zemin oluşturmaktadır (Sarıhan ve Yazar, 2021: 267).

Bu çalışmada öncelikle etik kavramı ve kurallarına değinilmiş, konu hakkında literatürde yer alan çalışmalardan bazıları tablo olarak sunulmuş, meslek etiği hakkında bilgi verilerek kamu, tıp, eczacılık etiği açıklanmıştır.

2. ETİK KAVRAMI VE ETİK KURALLARI

Etik, eski Yunan dilinde “ethos” anlamına gelen bir sözcükten türemiştir. Ethos anlamına gelen bu kavram karakter, huy anlamlarına gelmektedir. Ayrıca kişi ya da bir meslek grubunun davranışlarını düzene koyan ahlaki ilke grubu ya da değerler topluluğu olarak ifade edilmektedir. (İyi, 2019:5). Etik, bireylerin toplum olarak gerçekleştirebildiği ve diğer bireyleri de etkileyebilen sonuçları olan eylem, plan ve davranışları yapan bunlara şekil veren, düşünce aşamaları ile birbirlerine bağlantılıdır. Toplum hayatında etik kavramının karşılığı, bireylerin birbirleri ile iletişimlerinde neleri yapıp nelerden kaçmaları gerektiği ile ilgili bir kurallar bütünü olarak karşımıza çıkar. Kısacası toplumun uyması gereken genel ahlak kurallarıdır denilebilir (Sarıhan ve Yazar, 2021: 268).

Bireylerin topluma karşı, toplumun da bireylere karşı uymaları gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar toplumlar arasında bazı farklılıklar gösterebileceği gibi, meslekler arasında da farklılıklar gösterebilmektedir. Etik kurallar yazılı ya da yazısız veya özel olarak da sınıflandırılabilir. Ancak sınıflandırma yaparken kullandığımız bazı kavramların, toplumun sahiplendiği değer yargıları ile zıt görüşlere düşmemesi gerekmektedir (Kolçak; 2018: 19).

Karar vermenin en önemli unsuru karar vericidir. Etik açıdan karar vermede, çalışan özellikleri son derece önem arz etmektedir. Bu yüzden karar veren kişinin kişisel ve sosyal özelliklerinin yanında ekonomik ve kültürel özellikleri de karar verme sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak etki edebilmektedir. Ayrıca bireylerin sahip oldukları etik algı bu süreçte etki etmektedir. Etik kavram olarak etik karar verme sürecinde yön veren bir katalizör işlevi olarak kullanılmaktadır. Toplumda bireylerin kişisel özellikleri, etik olarak sorunları bulmaya etki etmekte sonrasında ise bu etik sorunların değerlendirilmesini sağlamaktadır. Böylece etik, yargı sistemlerine rehber olarak yol göstermektedir. Toplumdaki her bir bireyin algılama ve yargılama yetenekleri farklılık gösterdiğinden benzer durumlar oluştuğunda farklı kararlar verebilmekte ve farklı davranışlar ortaya koyabilmektedir. Karar verme sürecinde oluşan çatışmaların üretken olabilmesi için etik açıdan duyarlılığa ve farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir. Bu kavramlar bireysel sorumluluk ve sorgulama gerektiren bir süreç olarak

ifade edilebilmektedir (Dönmez, 2022: 70-71).

Etik kavramı içerisinde yer alan değerler dürüstlük-doğruluk, sözünde durmak, sadakat, örgütsel adalet, başkalarına saygı göstermek, başkalarına yardım etmek, mükemmeli aramak ve sorumluluk olarak sıralanabilir (Kozak ve Nergiz, 2016: 57).

2.1. Dürüstlük, Doğruluk

Dürüstlük, bireylerin birbirlerine karşı güven ilişkisi çerçevesinde haklarından yararlanırken uymaları gereken kuralları belirlemektedir. Bireylerin yaptıkları davranışlardan dolayı sorumluluklarını belirleyen bir kavramdır. Ayrıca dürüstlük kuralının hukuki açıdan tanımı yapılmamış olup, bu kavramın kazuistik anlayıştan uzak, çağın gerekliliklerine uygun bir şekilde yorumlanmasına ve uygulanabilmesine imkân sağlamıştır. Bu kavramın yorumlanabilmesi için doktrin ve yargı kararlarına başvurulmuştur. Dürüstlük kuralları iyi niyet kurallarından farklıdır. İyi niyet somut bir olayda hak kavramının doğmasına engel olan unsurun varlığı veya hak doğumu için aranan unsurun yokluğu durumunda bilgisizlik veya yanlış bir bilgi kullanımının kişide mazur görüldüğü bir haldir. Buna karşın dürüstlük kavramı belli davranışları gerektiren kuralları kapsar ve bu kurallar da bireyler dışında oluşmuş, toplum tarafından da benimsenmiş ve sevilmiş kurallardır (Demirboğa, 2018: 26-27).

2.2. Sözünde Durmak ve Güvenilir Olmak

Kişiler için verilen sözün arkasında durmak, birbirlerine olan bağlılıklarını yerine getirmek, sözleşmenin hüküm ve gereklerine bağlı kalmaktır. Sözünü tutmayan ve yalan söyleyen kişilerin toplumun diğer kalanına karşı güvenlerini kaybetmeleri kaçınılmaz bir sonudur. İş hayatında güvenilir insan olmak ve güvenilir bir kurumda bulunmak kurumun ve çalışanların başarısını etkilemektedir. Güven duymak ya da başkalarının bize karşı güven hissetmeleri kolay kazanılan bir duygu değildir. Bu eylemin çoğunlukla davranış olarak da bizlere yansımaları gerekmektedir ve bu duygunun gerçekleşmesi de uzun zamanlar alabilir (Kolçak, 2018: 21-22).

2.3. Sadakat (Bağlılık)

Sadakat kavramı temel olan insani erdemlerden birini oluşturmaktadır. Genel anlamı olarak ise söz, düşünce tarzı, inanç, niyet ve amel kavramı içinde alabileceği anlam büyüklüğünü oluşturan çerçevede ele alınabilmektedir. Aynı zaman da her sadakat kavramı kişinin kendisine olan sadakatini de kapsamaktadır. Doğru olarak düşünme, konuşma ve davranma, doğru olanı kalp ile de koruma anlamına gelmektedir. Kişilerin birbirlerine olan bağlılıkları güçlü bir dostluk anlamı taşımaktadır. Sadakat genel olarak bireylerin pratik olarak davaya istek duymaları ve tam bağlılıklarıdır. Burada ifade edilen sadakat kavramı olarak ise bir kurum ya da organizasyona, ideal bir amaç olarak bağlanmayı ifade etmektedir. Sadakat çalışanlar ile kurumlar arasındaki etik ilkelerden birini oluşturmaktadır. Çalışanlar kendi sadakat bilinçlerinde yaptıkları işe karşı bağlılık duyarlar ve sorumlu olduklarını açık şekilde ifade ederler (Kolçak, 2018: 23-24).

2.4. Örgütsel Adalet

Adalet kavramı olarak doğruluk, dürüstlük, hak, tarafsız olma, iyilik gibi anlamlara gelmektedir. Örgütsel adalet ise bireylerin ve grupların bir organizasyonda gördükleri muamele veya davranışların adil olup olmadığı hakkındaki algısı olarak ifade edilebilmektedir. Bir grup içerisindeki ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkan kazanımların adil bir şekilde dağılımları ve dağılım yapılırken izlenen prosedür, yöneticilerin örgüt ve çalışanları için verdikleri kararlar, çalışanların iş yerinde gördükleri muameleler ve davranışlar genel olarak çalışanlar tarafından izlenmektedir. Bu izlem sonucunda

çalışanlar yöneticilerini kendilerine karşı ne kadar tarafsız oldukları ile ilgili kendi zihinlerinde bir değerlendirme yaparlar (Özer, 2017: 446).

2.5. Başkalarına Saygı Göstermek

Saygı; sağladığı fayda ya da üstünlük gibi nedenlerle bir başkasına ya da bir şeye karşı dikkat edilmesi ve ölçülü bir şekilde davranılmasıdır. Esas olarak saygı kavramının temelinde hürmet etmek vardır. Kurulan ilişkilerde her iki tarafında memnun olması esastır, bunun gerçekleşebilmesi için taraflar arasında saygı çerçevesini korumak gerekmektedir. Saygının olmadığı ilişkiler insanları bir arada tutmadığı gibi birbirlerinden de uzaklaştırmaktadır. Kişilere saygılı davranmak onlardan korkmak ya da çekinmek sayılmamaktadır. Kişiyi olduğu gibi görebilmek, onu özgün bireyselliği içinde fark etmektir. Kişi özgün bireyselliği ile inandığı ahlaki değerlerini yaşamına yansıtılabilmektedir ve bu değerler insanı insan yapan nitelikler haline gelmektedir (Kıral, 2018: 3-8).

2.6. Başkalarına Yardım Etmek

Bireylere yardımda bulunmak kişinin düşünce sahibi, samimi ve paylaşımcı olduğunu hem kendisine hem de çevresine karşı iyilik sever ve verici olduğunu göstermektedir. İnsanlara yardımcı olmak, oluşabilecek zararların önüne geçmek ve engellemek iyiliği arttırmak olarak kabul edilebilmektedir (Kozak ve Nergiz, 2016: 62).

2.7. Mükemmeli Aramak

Mükemmel kavramı Türk Dil Kurumu'nda (2024) eksiksiz olan, kusursuz anlamlarına gelmektedir. Mükemmeliyete ulaşmak kavram olarak yaptığımız işlerde, söylediğimiz sözlerde bireylerin mükemmel ve başarılı olabilmesi için çaba göstermesidir. Mükemmel olanı aramak işletmeler açısından kalite oranlarının artmasına vesile olmaktadır. Mükemmeli aramak bazen işlerin kusursuz bir şekilde ortaya çıkmasını sağlarken bazen de kişilerin yoğun strese maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle daha dengeli bir beklenti içerisinde olmak daha sağlıklı olacaktır (Kumaş vd., 2022: 796).

2.8. Sorumluluk

Sorumluluk ve görev bilinci ilkelerinin, toplumu oluşturan kişiler tarafından içselleştirilmesi, vazgeçilmez ilkeler olduğunun bilinmesi ve iyi bir eğitim anlayışının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Politikaların ahlaki değerler sistemi oluşmasına yönelik olması gerekmektedir. Bu nedenle hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu koşullar oluştuğunda sağlıklı bir toplum oluşabilir. Toplumda bireylerin onurunu koruması ve amaçlarına erişebilmesi için bazı konularda bilinçlenmesi ve gerekli sorumluluğu alması gerekmektedir. Bireylerin tüm görevlerini ve sorumluluklarını da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür (Çağlayan, 2015: 98-99).

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Sağlık sektöründe etik konusu araştırıldığında, hekimler, hemşireler, eczacılar, diğer sektör çalışanları, yapay zekâ, öğrenciler, teknoloji kullanımı gibi birçok açıdan ele alındığı görülmektedir. Literatür taraması sonucunda elde edilen çalışmalardan bir kısmı tablo olarak sunulmuştur.

Yazar/Yazarlar	Yıl	Çalışma Konusu
Esin Türkistanlı	1997	Sağlık alanındaki etik konular üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sağlık çalışanlarının üzerinde durması gereken konulardan bazılarının organ ve doku aktarımı, tüp bebek, cinsiyet seçimi, aile planlaması, yaşlılık, idam cezası ve işkence, kalıtsal bozukluklar, intihar- ötanazi gizlilik- özel hayat gibi farklı açılardan ele almıştır.
Harun Kırılmaz ve Selma Kılıç Kırılmaz	2014	Yapılan çalışmada sağlık çalışanlarının karşılaştığı etik ilke ve problemler üzerinde durulmuştur. Ampirik olarak etik çalışmaların ve etik danışmanlık hizmetinin önemi vurgulanmıştır.
Başar Kayıran, Bilge Sözen Şahne ve Selen Yeğenoğlu	2020	Çalışmada sağlık alanında bilgilerin yer aldığı web sayfalarında yer alması gereken etik ilkeler üzerinde durulmuştur. Etik ilkeler ile kullanıcılar ve firma sahipleri doğru bilgiye ulaşmada daha etkin olabileceklerdir.
Mucize Sarhan ve Onur Yazar	2021	Sağlık sektöründe bulunan yönetsel etik kaygılar üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Hemşire ve teknikerlerin etik konusu hakkındaki görüşleri yüz yüze görüşmeler yapılarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çalışanların etik yaklaşımları için farklı tema ve kodlar oluşturulmuştur.
Ercan Avcı	2022	Çalışmasında sağlık sektöründeki kalite ve etik ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda kaliteyi elde edebilmek için etik ilkelerin mutlaka olması gerektiği belirtilmiştir.
İlknur Sayan	2023	Sağlık yönetiminde etik eğitimi başlıklı çalışması ile etik eğitiminde vaka analizi, simülasyon, değerlerin değişimi gibi konulara açıklık getirmiştir.
Meryem Yıldız Ayvaz, Özge Eda Karadağ, Gözde Gür ve Güneş Bolatlı	2024	Sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin etik duyarlılık düzeylerinin araştırıldığı çalışmada, eğitim yılı arttıkça etik duyarlılık düzeyinin düştüğü tespit edilmiştir. Etik ile ilgili derslerin müfredata eklenmesi önerilmiştir.
Gülay Tamer, Gülşah Ünsal Jafarov, Dursun Boz, Gözde Tetik ve Semanur Oktay	2024	Sağlık çalışanlarının sorunlarına değindikleri çalışmada sağlık çalışanları için etik kodlar ölçeği geliştirmişlerdir.
Ömer Çelik ve Elif Kaya	2024	Yapay zekanın sağlık sektöründeki kullanımının artması ile ortaya çıkan etik problemleri değerlendirmişlerdir.

4. MESLEK ETİĞİ VE MESLEKLERLE İLGİLİ ETİK KURALLAR

Meslek etiği, dünyanın neresinde olursak olalım aynı meslekteki kişilerin aynı şartlarda ve aynı davranış şekillerine göre çalışmalarını sağlayarak meslekle ilgili doğru ve yanlış davranışları ortaya çıkarmaktadır. Etik ilkeler belirlenen kuralların tam olarak uygulanmasını sağlar ve belirsizliği azaltarak, gelecekte oluşabilecek olumsuz davranışların önlenmesini sağlamış olur. Meslek etiğinde bulunan temel ilkeler; doğruluk, yasallık, yeterlik, güvenilirlik ve mesleğe bağlılıktır (Ekici, 2012: 68-69).

Ülkemizde etik açıdan mesleki kuralların belirlenmesi kapsamında, 21.09.2006 tarih ve 5544 sayılı kanun aracılığı ile mesleki yeterlilik kurumu kurulmuştur. Bu kurumun amacı hem ulusal hem de uluslararası mesleki standartları temel alarak, mesleki alanların yeterliliğini belirlemek, ölçme

değerlendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli sistemleri kurmak ve işletmektir. Her meslek odası kendi çalışanlarına kurumlarında uymaları zorunlu olan mesleki etik ilkelerini benimseyerek kanun ve yönetmelik olarak düzenleyip çalışanlara bilgi vermek zorundadır (Kolçak, 2018: 171-172).

Çalışma ahlakı (work ethics), meslek ahlakı (professional ethics) ve işletmecilik ahlakı (business organizations' ethics) kavramları iş ahlakı kavramının bileşenleridir. Dolayısıyla literatürde yer alan meslek ahlakı ve meslek etiği kavramları birbiri yerine kullanılmaktadır. Her ne kadar ahlak ve etik kavramları arasında farklılık bulunsa da birbiri yerine kullanılmasında bir sakınca görülmemektedir (Özdemir). Bu nedenle çalışmada meslek etiği kelimesi kullanılmıştır. Meslek etiği ilkelerinin uygulanabilmesi için bazı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Arslan, 2005: 83);

- Hizmet içi eğitimlerin uygulanması, Etik kurul oluşturma,
- Etik ilkelerin yer aldığı listelerin oluşturulması,
- Etik olmayan davranışları önlemeye yönelik bir denge ve cezalandırma sistemi kurulması,
- Tüm çalışanların (ast-üst) birbiri üzerindeki etkisinin tespit edilmesidir.

Meslek gruplarına göre oluşturulmuş olan etik kuralları bazı meslek çalışanlarına göre engelleyici davranış unsurları olarak görülebilmektedir. Etik kurallar meslek çalışanlarının çalışma hayatlarının gelişim göstermesinde ve iyileştirilmesinde imkân sağlayan fırsatları sunmaktadır. Çalışma hayatında yapılan işlerin etiğe göre önceden düzene koyulması, sıralanması ve isimlendirilmesi çalışma hayatında düzenin birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlar (Ekici, 2012: 72).

Başta sağlık sektörü olmak üzere birçok hizmet sektöründe insanlar istedikleri bilgilere çabucak ulaşabilirken bu kolaylık veri ihlalleri, kişisel bilgilerin gizli tutulması ve mahremiyet açısından bazı etik sorunların oluşmasına sebep olabilmektedir. Hasta verilerini gizli tutmak hastanenin sorumluluklarındandır. Bu nedenle kurum ve kuruluşlar gerekli önlemlerini almak için çaba sarf etmektedir. Sağlık kurumlarında etik problemlerinin sonuca ulaşabilmesi için ilk önce sorunun ne olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Kurum gerekli olan araştırmaları yapıp, hasta aleyhinde bir yanlışlık olmadan, önlemlerini aldıktan sonra, sonuca ulaşabilmek adına gerekli adımları atılabilmektedir. Hem hastaların hem de sağlık kurumunun gizliliği ve güvenilirliği açısından gerekli önlemler alınır ve çözüme ulaşılır (İştar Işıklı, 2018: 862).

Sağlık sektöründe kullanılan başlıca etik çeşitleri; kamu etiği, tıp etiği, eczacılık etiği olarak sıralanabilir. Bu etik çeşitleri hakkındaki bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

4.1. Kamu Etiği

Kamuda görev yapanların davranışlarında etkin rol alan iki faktör vardır; birincisi kanunlar, ikincisi ise etik değerlerdir. Kanunlar kamuda görev alanların davranışlarını dışsal açıdan belirleyip denetimini yaparken, etik değer ve kurallar ise, içsel olarak gerekli önlemleri alıp denetimlerini gerçekleştirmektedir. Kamu görevlilerinin davranışlarını içsel olarak incelediğimizde ise kamu yönetimi etiği, kamu çalışanlarının eylem, bireysel değerler ve ahlaki değerlerine öncelik vererek yapması gerektiğini ifade etmektedir. Eylemin dıştan belirlenip rol almasına sebep olan kanunlar ve kurallar ise kamu çalışanlarını kamu yararına yönelik işler yapmaya yöneltmektedir. Bunun yanı sıra kamu yönetiminde etik hiyerarşi bulunmaktadır. Bu hiyerarşide ilk olarak bireysel ahlak, ikinci olarak mesleki etik, üçüncü olarak

örgütsel etik ve son olarak toplumsal etik yer almaktadır (Bilgin ve Küçükhazar, 2018: 5).

Buldukları konum ve şartlar ne olursa olsun kamuda görev alanların işlerini yaparken unutmamaları gereken hususlar vardır bunlar kuruma başvuran insanların açık ve verimli bir şekilde hizmet almalarını sağlarken, kamu çalışanlarının da sağlıklı bir şekilde hizmet sunumu yapmasına olanak sağlayacaktır. Bu hususlar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Kolçak, 2018: 166-170);

1. Görevin Yerine Getirilmesinde Kamu Hizmeti Bilinci
2. Halka Hizmet Bilinci
3. Hizmet Standartlarına Uyma
4. Amaç ve Misyona Bağlılık
5. Dürüstlük ve Tarafsızlık
6. Saygınlık ve Güven
7. Nezaket ve Saygı
8. Yetkili Makamlara Bildirim
9. Çıkar Çatışmasından Kaçınma
10. Görev ve Yetkilerin Menfaat Sağlamak Amacıyla Kullanılmaması
11. Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasağı
12. Kamu Malları ve Kaynaklarının Kullanımı
13. Savurganlıktan Kaçınma
14. Bağlayıcı Açıklamalar ve Gerçek Dışı Beyan
15. Bilgi Verme, Saydamlık ve Katılımcılık
16. Yönetilerin Hesap Verme Sorumluluğu
17. Eski Kamu Görevlileri ile İlişkiler
18. Mal Bildiriminde Bulunma

4.2. Tıp Etiği

Hasta hakları açısından sağlık kurumları yöneticilerinin etik uygulamalarının temel amacı, her hastanın kişisel haklarına saygı göstererek, hastalıkların tedavi süreci boyunca hasta ile kamusal ve organizasyon ilişkisini etik kurallara uygun olacak şekilde çözüme kavuşturarak, hastanın iyileşmesine yardımcı olmaktır (Bilgin ve Küçükhazar, 2018: 8). Tıp etiği en eski ve en yaygın meslek etiği olarak kabul edilmektedir. Hekimlerin sanatı ve tıp etiği birlikte değerlendirilmektedir. Yani teknik, pragmatik ve etik boyutlar birliktedir (Tepe, 2019:98). Hipokrat yemini ise M.Ö. 400'lü yıllardan bugüne kadar kullanılan en eski doküman olarak kabul edilmektedir. Zaman içerisinde çeşitli değişiklikler gerçekleşmiş olsa da halen kullanılmaktadır (Avcı, 2022:64). Dünya Tabipler Birliği Cenevre Bildirgesi'nde tıp etiği açısından önemli olan maddeler belirlenmiştir. Bu maddeler tüm hekimler için ortak ve bağlayıcıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda bazı hekimlerin işlemiş oldukları insanlık suçlarını önlemek adına da "Din,

ulus, ırk, parti politikaları ya da toplumsal durumla ilgili değerlendirmelerin görevimle hastanın arasına girmesine izin vermeyeceğim” maddesi bildirgeye eklenerek hekim andının baş maddesi olarak kabul edilmiştir (Türk Tabipleri Birliği, 2021).

Tıp etiğinin ilkeleri; zarar vermeme, yararlı olma, yaşama saygı gösterme, özerkliğe saygı gösterme, adalet, bilgilendirme ve onaydır. Hekim ile hasta arasında olması gereken ilkeler ise; dürüstlük, güven, iyimserlik, gizlilik ve sorumluluk paylaşımıdır. Bunların yanında tıp etiğinde hasta hakları, ilaç firmaları, sosyal güvenlik sorunları ile finansal konularında bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir (Şeker, 2013: 80-81).

4.3. Eczacılık Etiği

Eczacılar için Amerikan Eczacı Birliği tarafından 1852 yılında etik yönergesi yayınlanmıştır. Gerekli görüldüğünde ise bu yönerge üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlenen son yönergeye göre eczacılar için 8 kural belirlenmiştir. Bu kurallar eczacılar ile hastaların arasındaki ilişkiye önem vermektedir. Belirlenen kurallar aşağıda sıralanmaktadır (Özçelikay, 1997: 6-7);

1. Eczacı, hasta ile arasındaki ilişkide saygı kurallarına uymaktadır.
2. Eczacı, hastalarına karşı özen ve şefkatli bir şekilde hizmetini gerçekleştirir.
3. Eczacı, kendisine gelen her hastanın kişilik ve itibarına gerekli saygıyı göstermelidir.
4. Eczacı, mesleki ilişkilerinde doğru, dürüst ve açık sözlü davranışlara sahiptir.
5. Eczacı, mesleği ile ilgili gerekli yeterliliğe sahiptir.
6. Eczacı, diğer meslektaş arkadaşlarına karşı gerekli saygıyı gösterir.
7. Eczacı, kişisel ve topluma yönelik ihtiyaçlara hizmet verir.
8. Eczacı, sağlık konusundaki dağılımlar da eşit davranmaya özen gösterir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Etik yıllardır araştırılan ve güncelliğini koruyan bir konudur. Dönemin getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda zaman zaman yeni ilkeler eklenmektedir. Kişilerin meslekleri doğrultusunda meslek etiği çerçevesinde farklı isimlerde etik konusu ele alınmaktadır. Meslek etiği denildiğinde özellikle sağlık sektöründeki etik akıllara gelmektedir. Bu durum Nora ve diğerlerinin (2013) yapmış olduğu çalışma ile de örtüşmektedir. Bu çalışmaya göre; 2003-2011 yılları arasında İngilizce, İspanyolca ve Portekizce yapılan çalışmalarda etik konusunda en fazla sağlık etiği ve hemşirelerin karşılaştıkları etik problemler konularında çalışma yapıldığı tespit edilmiştir.

Sağlık sektöründe etik ilkeleri denildiğinde; zarar vermeme, yararlı olma, adaletli olma ve özerklik ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla hasta mahremiyetinin sağlanması, teknolojik gelişmelere uyum sağlanması, adil bir yaklaşım ile hasta ve hasta yakınlarına hizmet edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada da sağlık sektöründe etik konusu ele alınmıştır. Etik kavramı ve meslek etiği açıklanarak sağlık sektöründe ele alınan tıp etiği, kamu etiği ve eczacılık etiği ilkelerine değinilmiştir. Etik ilkelerin sağlık sektöründe kullanılması bir gerekliliktir. Sektör çalışanları gizlilik ilkesi ve hasta ihtiyaçları doğrultusunda hareket ederken hem bilgi birikimleri hem de topluma hizmet ve etik ilkeler dengesini koruması gerekmektedir.

Sağlık sektöründe etik ilklerin korunması ve uygulamalarının artması için, çeşitli eğitimler düzenlenmeli, sektör çalışanlarının düzenli olarak takibi yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Avcı, E. (2022). Sağlık Hizmetlerinde Kalite ve Etik İlişkisi, Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, 20(1): 57-70.
- Bilgin R. & Küçük Hazar M. (2018), Türkiye de Kamu Sağlık Kuruluşlarında Yaşanan Etik Dışı Davranışlar ve Uygulamaların Genel Görünümü. Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (13), 119-140.
- Çelik, Ö. & Kaya, E. (2024). Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zeka ve Etik: Bir Bibliyometrik Analiz, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 15(43): 1046-1062. <https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1420580>
- Dönmez A., Yeygel Ç. & Kılınç D. (2022), Sağlık Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci Sağlık ve Etik Karar. Tıp ve Sağlık Bilimler Dergisi, 1 (2), 65-74.
- Ekici M. (2012), Meslek Etiği. Savaş Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- İştar Işıklı E. (2018), Hastane Çalışanlarının Meslek Etiği Hakkındaki Görüşlerinin ve Etik Sorunlarının İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(66), 861-873 <https://doi.org/10.17755/esosder.376757>
- İyi, S. (2019). Etik Nedir? Etik, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2356 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1353, Bölüm 1, Editörler: İoanna KUÇURADI, Demet TAŞDELEN, Eskişehir.
- Kayıran, B. Sözen Şahne, B. & Yeğenoğlu, S. (2020). Sağlık İle İlgili Bilgi İçeren Web Sitelerine Yönelik Etik Düzenlemeler: İlaç Firmaları Örneği, Lokman Hekim Dergisi, 10(1): 58-63. <https://doi.org/10.31020/mutftd.642334>
- Kırılmaz, H. & Kırılmaz Kılıç, S. (2014). Sağlık Hizmetlerinde Etik İnkilemlerde Ampirik Etik Çalışmalarının Yararları, İnsan ve İnsan Dergisi, (1), Yaz, 35-44. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.279976>
- Kolçak M. (2018), Meslek Etiği. Ekin Basım ve Yayıncılık, Bursa.
- Kozak, M. A.& Nergiz, H. G. (2016). Turizmde Etik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kumaş, G. Nergiz Güçlü, H. & Bilgili, B. (2022). Yerli Zincir Otellerin İK Sayfalarındaki Etik Değerlerin Analizi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24 (2), Haziran, 790-809. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.996162>
- Nora, C. R. D. & Junges, J. R. (2013). Humanization Policy in Primary Health Care: A Systematic Review, Revista de saude publica 47(6): 1186-1200. <https://doi.org/10.1590/S0034-8910.2013047004581>
- Özçelikay G., Özcömert H., Şar S.& Asil E. (1997), Eczane Eczacılığı ve Etik. Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 5(1), 6-9.
- Özdemir, S. İş ve Meslek Ahlakı. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/atila.temiz/135546/ET%C4%B0K.pdf>, Erişim Tarihi:10.11.2024.
- Sarıhan M. & Yarar O. (2021). Sağlık Sektöründe Yönetmelik Etik Kaygılar. Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi, 27, 267-282. <https://doi.org/10.31590/ejosat.826022>

- Sayan, İ. (2023). Sağlık Yönetiminde Etik Eğitimi, Eğitimde Etik Konular, Editör: Zerrin Ayvaz Reis, IUC University Press, İstanbul.
- Şeker, A. (2013). Etik Karar Alma Süreci, İş Etiği Bölüm 4, Editör: Nuray Tokgöz, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3011, Eskişehir.
- Tamer, G. Ünsal Jafarov, G. Boz, D. Tetik, G. & Oktay, S. (2024). Sağlık Çalışanları Etik Kodlar Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, IGUSABDER, 23: 468-488. <https://doi.org/10.38079/igusabder.1472850>
- Tepe, H. (2019). 20. Yüzyılda Etik, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2356 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1353, Bölüm 5, Editörler: İoanna KUÇURADİ, Demet TAŞDELEN, Eskişehir.
- Türk Dil Kurumu. (2024). <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.11.2024.
- Türk Tabipleri Birliği. (2021). Cenevre Bildirgesi Tüm Hekimler İçin Ortak ve Bağlayıcıdır: Hekimlik Andı Cenevre Bildirgesi'ne Uygun Okunmalıdır. https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=1849aaa8-d597-11eb-891e-1ee00b95cb3b#:~:text=Cenevre%20Bildirgesi%20t%C3%BCm%20hekimler%20i%C3%A7in,ayr%C4%B1cal%C4%B1kl%C4%B1%20ya%20da%20azade%20g%C3%B6remez. Erişim Tarihi: 04.11.2024.
- Türkistanlı, E. (1997). Sağlıkla İlgili Etik Konular, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 13 (1-3): 153-164.
- Yıldız Ayvaz M, Karadağ ÖE, Gür G, Bolatlı G. (2024). Sağlık Alanında Eğitim Gören Öğrencilerin Etik Duyarlılık Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. STED. 32(5): 350-5. <https://doi.org/10.17942/sted.1217428>